

החוה החקלאית - מבט על פילוסופיה וחינוך

ד"ר דניאל פלורנטיין

מנהל חווה חקלאית בת ים, המרכז למחקר ולמידע, משרד החינוך

מאמר קצר זה יוצג רעיון הלמידה בחוות לחינוך חקלאי מזווית הבוחנת את פעילות הילדים בחוות החקלאיות מעבר לחזון משרד החינוך ומעבר לחזון הרשות המקומית וצוות המורים.

תצפית מקפת בראייה של שניים שעיסוקם פסיכולוגיה וחינוך. האחד, הוא האיש שהכיר בכך שלילדים יש צרכים פסיכולוגיים שונים מצרכי מבוגרים, מהחלוצים ששילבו פסיכולוגיה וחינוך.

ג'ון דיואי (John Dewey 1859-1952) פילוסוף, פסיכולוג, ואיש חינוך אמריקני, שהגותו השפיעה נחרצות בארצות הברית ובעולם המערבי. מ-1904 כיהן כפרופסור לפילוסופיה באוניברסיטת קולומביה בניו יורק". (he.wikipedia.org/wiki/ג'ון_דיואי)

לדיואי הייתה השפעה עצומה ועמוקה על עולם החינוך, השפעה שינקה, בן השאר, מתפיסת המציאות של שפינוזה.

בספרו "A Common Faith" שהופיע ב-1934 בארצות הברית, פורש דיואי משנה בדבר קיום רגש חזק המניע בני אדם, רגש שאינו קשור לדת ממסדית או לאלוהים כפי שמופיע בדתות המוכרות, רגש פליאה, הערצה ואהבה לטבע. רגש חזק ופועם המניע אנשים לפעול בלהט ולאורך זמן במגמה להבין את העולם, לספק, למלא ולממש את תשוקתם לבנות, ליצור, להמציא, להעניק חיים ולהפיח רוח ברעיונותיהם היוקדים. מבחינת דיואי הרגש החזק, ההערצה והשאיפה להתחבר למשהו גדול מביא את האדם לגייס עצמו למאמץ טוטלי למימוש רעיון שבו הוא מאמין עמוקות. רגש הערצה עמוק לנפלאות הבריאה, תחושה האופפת בני אדם כי עולמם הקרוב והרחוק הוא חלק ממערכת מסתורית, עצומת ממדים ולא מובנת, מערכת המקיפה

אותם בזמן ובחלל, אותה הוא מכנה 'יקום'. דיואי רואה את הקשר הרגשי בין ה"עצמי" ל'יקום' כקשר הכרחי ומתקיים, כאורח חיים, לכל רוחב החיים ומגיע לכל תחום וצד בהם.

למימוש חזונו, הקים דיואי ב-1919 עם שותפים ומאמינים בדרכו את The New School for Social Research. בידיעה שהתפרסמה ב-The New York Times ב-30 בספטמבר 1919 נכתב כי חזון בית הספר "לחנך לגילוי האמת של הסדר הקיים ואת בריאתו" (The New York Times, 1919).

בתי ספר כאלה קיימים בסגנונות שונים ומדגימים כיצד תפיסה זו השפיעה באופן ניכר ומכריע על מערכות מוסדות החינוך המערבי עד היום. הדמות השנייה היא הפסיכולוג השווייצרי ז'אן פיאז'ה (Jean Piaget) 1896-1980. פיאז'ה התפרסם במחקריו העוסקים בתהליכי למידה בקרב ילדים, בין השאר, חילק את התפתחות יכולת הלמידה לארבע תקופות:

שלב א' מגיל 0-2 - השלב הסנסומוטורי (הילד לומד את המציאות באמצעות החושים).

שלב ב' 2-7 - השלב הפרה-אופרציונלי (בו הילד לומד את המציאות באמצעות דימויים).

שלב ג' 7-11 - שלב התפתחות החשיבה הלוגית מתמטית (שלב בו הילד מפתח יכולת חשיבה כמותית).

שלב ד' 12- ואילך - פיתוח חשיבה מופשטת (שלב בו הילד מבין השלכות עתידיות של תהליכים בעבר ובהווה).

הרעיון שדיואי ופיאז'ה שואפים להנחיל הוא ראיית האדם את עצמו כחלק מהמציאות בה הוא שרוי, הכרה במורכבות הטבע מביאה להערצתו את נפלאות היקום סביבו והיא הניסיון להבין את משמעות הקיום בהיותו חלק מהיקום, (דניאל פלורנטיין, 1977).

יסוד משותף לגיון דיואי ולז'אן פיאז'ה הוא קונסטרוקטיביזם, בלשונו של פיאז'ה "סכמות חשיבה ולמידה" העוסקות בשאלות בנייה והתפתחות של רעיונות, של גופים, של מבני חשיבה ומבנים אורגניים ושל טיב יחסי הגומלין בין חלקים שונים של המציאות בטבע ובחברה האנושית.

קשה לראות מוסד חינוכי הולם יותר את התפיסה של דיואי ושל פיאז'ה מחווה חקלאית בה מתגלים לילדים תהליכי חיים מורכבים המתרחשים בטבע, יחסי גומלין בין הצמחים לצמחים אחרים, בינם לבין החיים באדמה, לבין החרקים, המים ושאר היסודות שפירטנו קודם. החווה החקלאית מציעה שפע של "סכמות חשיבה" שהן מערכות ותת מערכות בכל הקשר שניתן להעלות על הדעת. הכרה והבנת התהליכים הללו עשויה לעורר הערצה לנפלאות היקום וליצור תובנות אודות משמעות חיי בני האדם.

המשמעות נוצרת עם ראיית הקשר רחב יותר ובשל הצגת התמונה הקיומית בה האדם הוא חלק בודד בישות גדולה ממנו, חלק מהישות הגדולה והישות הגדולה היא חלק ממנו.

השהייה בחוות החקלאיות מתרגמת את תפיסתם של דיואי ופיאז'ה לחיי מעשה. הכרת החממות על שלל צמחיהן, המשק החי, כוורות הדבורים, הידרופוניקה, עבודת השדה וגן הירק, עבודות החקר ושאר מרכיבי חיי החווה חושפת את התלמיד לחומרים מהם עשוי העולם, אדמה לסוגיה, מים, מיני עצים, שיחים פרחים ושלל גידולים למיניהם השונים, ציפורים, חרקים, פרפרים, יונקים למיניהם, סלעים, מחצבים שונים וכיוצא בכל אלה.

ביבליוגרפיה

he.wikipedia.org/wiki/גיון_דיואי

דניאל פלורנטיין. תפיסת הדתיות של גיון דיואי ומשמעותה החינוכית. עבודת גמר לקראת התואר "מוסמך" במדעי הרוח באוניברסיטת תל אביב. 1977.

Jean Piaget, ההתפתחות הקוגניטיבית,

<https://www.youtube.com/watch?v=8nz2dtv--ok&list=PL8dPuuaLjXtOPRkZVLY0jY-uHOH9KVU6&index=18>

Dewey, John, 1934, "A Common Faith". pp. 21-23 Research School to Open The New York Times 30 september 1919